

РОЛЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В АКТИВІЗАЦІЇ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Н. О. Куровська, к. е. н.

Житомирський національний агроєкологічний університет

Визначено роль кредитних спілок у фінансуванні потреб сільськогосподарських підприємств. Досліджено стан та перспективи розвитку кредитної кооперації в Україні. Обґрунтовано необхідність формування виробничо-господарської та фінансової діяльності в аграрній сфері на кооперативних засадах. Акцентовано увагу на доцільності інтеграції кредитних спілок у об'єднання з метою акумулювання власних фінансових ресурсів та надання якісних фінансово-кредитних послуг своїм членам.

Постановка проблеми. У процесі оптимізації джерел фінансування потреб сільськогосподарських підприємств важливого значення набуває розвиток кредитної кооперації, а саме кредитних спілок. Суттєвими перевагами їх серед інших фінансово-кредитних установ є те, що вони функціонують на кооперативних принципах і захищають фінансові інтереси своїх членів. Досвід зарубіжних країн показує, що у світі за кількістю кредитні кооперативні установи мають найбільшу питому вагу серед усіх суб'єктів фінансового ринку. У

США, наприклад, налічується понад 11 тис. кредитних кооперативних спілок, асоціацій та ін. кооперативних фінансових установ, членами яких є близько 40 % населення країни, у Канаді членами майже тисячі кредитних спілок є понад 21 млн осіб, у Китаї 425 тис. кредитних кооперативів різного рівня охоплюють понад 80 % селянства [5, с. 58]. Проте в Україні кредитно-кооперативний сегмент фінансового ринку ще недостатньо розвинений і займає незначну частку від загального обсягу ресурсів кредитних установ. Визначення ролі кредитних спілок в розвитку сільськогосподарської кооперації зумовило необхідність проведення даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системні дослідження з питань розвитку кредитних спілок відображені у працях таких сучасних науковців, як В. В. Гончаренко [1], В. В. Зіновчук [4], Л. В. Молдаван [5], А. О. Пантелеймоненко, О. Я. Стойко [8], Г. М. Терещенко [9] та ін. Проте, незважаючи на достатньо широке висвітлення даного питання в науковій літературі, необхідно обґрунтувати значущість кредитних спілок для фінансування потреб сільськогосподарських підприємств, а також визначити основні напрями функціонування кредитних спілок як фінансово-кредитних установ кооперативного типу.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування ролі кредитних спілок в активізації кооперативного руху в Україні. Об'єктом дослідження є процес розвитку кредитної кооперації в Україні. Теоретичною та методологічною основою дослідження є системний підхід до пізнання фундаментальних положень економічної науки, який ґрунтується на таких економічних методах: абстрактно-логічному, зокрема прийомів аналогії та співставлення, індукції та дедукції (для формування основних положень дослідження, а також формулювання висновків); теоретичного аналізу (для критичного аналізу результатів наукових досліджень вчених стосовно необхідності функціонування кредитних спілок); статистико-економічного (для здійснення оцінки сучасного стану та тенденцій розвитку кредитних спілок в Україні).

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток сільськогосподарського виробництва гостро потребує урізноманітнення джерел фінансового забезпечення їх потреб. У цьому контексті важлива роль відводиться кредитним спілкам. У відповідності до Закону України «Про кредитні спілки», кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та

наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [3].

Кредитні спілки значно поширені в сільській місцевості. Їх послугами користуються люди з відносно невисокими доходами. Інколи вони навіть створюються при сільськогосподарських кооперативах і вважають фінансування кооперативів важливим напрямом своєї діяльності [4]. Основна частина загальних потреб у фінансових ресурсах виробників сільськогосподарської продукції має сезонний характер, і саме кредитні спілки надають їм можливість планувати свою діяльність й повертати кредитні ресурси після реалізації виробленої продукції. В цьому контексті, необхідно акцентувати увагу на важливості ролі кредитних спілок у фінансуванні потреб сільськогосподарських виробників.

Досліджуючи сучасний стан кредитної кооперації в Україні необхідно відмітити негативний вплив фінансової кризи 2008 р. на діяльність кредитних спілок. Їх кількість починаючи з 2008 р. почала зменшуватись і на кінець 2010 р. становила 659 од., що на 20,5 % або на 170 од. менше показника 2008 р. [2]. Основними причинами скорочення їх кількості є погіршення фінансового стану за досліджуваній період, суттєве зниження платоспроможності й ліквідності, а також невиконання превентивних заходів щодо запобігання негативному впливу зовнішніх факторів. Це й зумовило виключення таких кредитних спілок з Державного реєстру фінансових установ.

Загальний обсяг активів кредитних спілок у 2010 р. становив 432,2 млн грн, що на 18,6 % менше показника 2009 р. Проте впродовж 2010 р. спостерігалася позитивна динаміка основних показників діяльності кредитних спілок. З огляду на це, необхідно зазначити, що стрімке скорочення активів кредитних спілок в період кризи змінилось незначним їх нарощуванням з середини 2010 р. Проте розмір активів кредитних спілок на кінець 2010 р. становив лише 56,6 % докризового рівня 2008 р.

Саме кредитні спілки, порівняно з іншими небанківськими фінансовими установами, виявилися найбільш вразливими до проявів фінансової кризи та найменш спроможними щодо її якнайшвидшого подолання. Як наслідок, кредитування членів кредитних спілок у 2010 р. зменшилося майже на 40 %, а залучення внесків на депозитні рахунки – на 51 % у порівнянні з 2008 р. В цілому, загальна сума заборгованості 343 тис. членів кредитних спілок у 2010 р. склала 3349,5 млн грн, що в середньому на позичальника становило 9,8 тис. грн боргу по кредиту [6, с. 19].

Аналіз сучасного стану кредитних спілок в Україні показує, що за 2008-2010 рр. відбулося значне зменшення їх кількості й зниження платоспроможності позичальників, яке зумовлено в основному негативними наслідками світової фінансової кризи. Таким чином, з метою подолання кризових явищ, захисту прав та задоволенню потреб своїх клієнтів, кредитним спілкам необхідно активізувати свою діяльність у напрямі відновлення докризового позитивного іміджу з подальшим виходом на новий якісний рівень надання фінансово-кредитних послуг на кооперативних принципах.

До загальновідомих принципів кооперації належать такі: відкрите, добровільне членство; демократичний контроль (один член кооперативу – один голос); пайовий капітал кооперативу створюється лише його членами, розмір індивідуального паю повинен бути обмеженим, як і дивідендів на вкладений капітал, якщо вони виплачуються; прибуток кооперативу розподіляється між його членами пропорційно обсягу роботи, виконаної через кооператив; піклування про безперервну освіту членів кооперативу; чесний бізнес з помірним ризиком; політичний і релігійний нейтралітет; розрахунки готівкою; використання ринкових цін [4].

Отже, гармонійне поєднання принципів кооперації у кредитних спілках створює міцне підґрунтя для їх ефективного функціонування. Проте, враховуючи сучасні соціально-економічні умови ведення бізнесу, вважаємо доцільним створити необхідне інституціональне забезпечення для фінансово-кредитних установ кооперативного типу, важливою умовою подальшого розвитку яких є: удосконалення нормативно-правової бази, де необхідно чітко регламентувати обов'язки членів кредитних спілок, а також захистити права та інтереси їх суб'єктів, особливо, виробників сільськогосподарської продукції. Важливим аспектом подальшого розвитку кредитних спілок є інтеграція їх в об'єднання з метою акумулювання кредитних ресурсів і надання якісних кредитних послуг сільськогосподарським підприємствам. Наявність розгалуженої системи кредитних спілок в Україні посилить їх конкуренцію з банківськими установами, що є безумовно позитивним чинником формування фінансово-кредитної системи відносно активізації кооперативного руху в Україні.

Висновки

1. Важливим аспектом у забезпеченні потреб сільськогосподарських виробників є розширення джерел фінансових ресурсів, оскільки основною проблемою є те, що їх витрати пов'язані з сезонністю виробництва. Визначено, що пріоритетним напрямом формування необхідних фінансових ресурсів аграріїв є

розповсюдження кредитних спілок, які замаються кредитуванням ризикових сфер діяльності, у т. ч. й сільськогосподарського виробництва.

2. З метою акумуляції власних фінансових ресурсів та забезпеченні попиту на них членів кредитних спілок, акцентовано увагу на доцільності інтеграції їх у об'єднання. Зростання рівня капіталізації кредитних спілок забезпечить підвищення їх рівня конкурентоспроможності серед ін. кредитних установ, надасть можливість розширити базу для надання фінансових послуг та додасть позитивного іміджу на фінансовому ринку.

3. Розвиток кредитних спілок в Україні необхідно розглядати в контексті активізації кооперативного руху. Оскільки вони засновані на кооперативних принципах і відповідають всім вимогам некомерційних установ, які забезпечують захист своїм клієнтам, а також надають їм якісні фінансово-кредитні послуги на прийнятних засадах.

Список використаних джерел

1. Гончаренко В. Неприбуткова економічна природа кредитних спілок та кооперативних банків: теорія і практика / В. Гончаренко // Вісник НБУ. – 2002. – № 5. – С. 31.

2. Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/ks_2010.pdf

3. Закон України «Про кредитні спілки» № 1096-IV від 10 липня 2003 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012908.html

4. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К.: Логос, 2001. – 380 с.

5. Молдаван Л. В. Розвиток кооперації в системі кредитного забезпечення сільського господарства / Л. Д. Молдаван // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 58-63.

6. Підсумки діяльності кредитних спілок у 2010 р. / Бюлетень кредитних спілок України. – № 2 (36). – 2011. – 40 с.

7. Сільгоспвиробники можуть розраховувати на «Агро-Кредит» / Бюлетень кредитних спілок України. – № 3 (37). – 2011. – 56 с.

8. Стойко О. Я. Особливості діяльності вітчизняних кредитних спілок в умовах кризи / О. Я. Стойко. – Вісник ЖНАЕУ. – 2010. – № 2 (27), т. 2. – С. 369-380.

9. Терещенко Г. М. Перспективи розвитку кредитних спілок в Україні / Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2009. – № 5. – с. 89–94.